

EEN DOCUMENT VAN DE REKENKAMER VAN VLAANDEREN EN ARTESIE BETREFFENDE EEN REKENPENNING VAN 1529

Culturele en historische banden hebben steeds bestaan tussen Belgisch en Frans Vlaanderen. De numismatiek is daar - van de middeleeuwen tot de 17de eeuw - een waardevolle getuige van. Te Rijsel hebben wij in de archieven van het "département du Nord" een document van het jaar 1529 teruggevonden dat zeer interessante gegevens bevat betreffende een rekenpenning van de Nederlanden.

Het gaat hier om een rekening van Jean Micault, raadgever en schatbewaarder van de Orde van het Gulden Vlies en algemeen ontvanger van Karel V, die zich in de afdeling van de voormalige rekenkamer van Vlaanderen en Artesië bevindt. Dit register bevat de in rekening gebrachte kosten voor het vervaardigen van de jeton van het Bureau van Financiën te Brussel.

Deze originele tekst, die in de bijlage integraal wordt weergegeven levert ons belangrijke numismatische en historische gegevens betreffende het gebruik van rekenpenningen in de administratie van de Nederlanden in het begin van de 16de eeuw.

Beschrijving van de penning

Het is niet helemaal duidelijk welk jaartal (1528 of 1529) op de rekenpenning "*pour l'année commençee le premier jour de Janvier Xvc vingt huit et finissant le dernier jour de decembre assz Xvc vingt neuf...*" voorkomt, vermits nieuwjaar toen met pasen samenviel.

De jetons van het Bureau van Financiën met het jaartal 1528 en 1529 zijn beide gekend. Hun type is - op het jaartal en enkele onbeduidende details na - volledig hetzelfde :

Vz : Een margrietplant met tien bloemen ; rondom, tussen twee parelcirkels. $\oplus$ FORTVNE x IN x FORTVNE x FORTVNE x 1528 x

Kz : Gekroond schild met het wapen van het Heilig Roomse Rijk ; het schild is omgeven door de keten van de Orde van het Gulden Vlies ; rondom, tussen twee parelcirkels, JETTORS x DE NESSEVR - S x DES x FINANSES x DE x L'

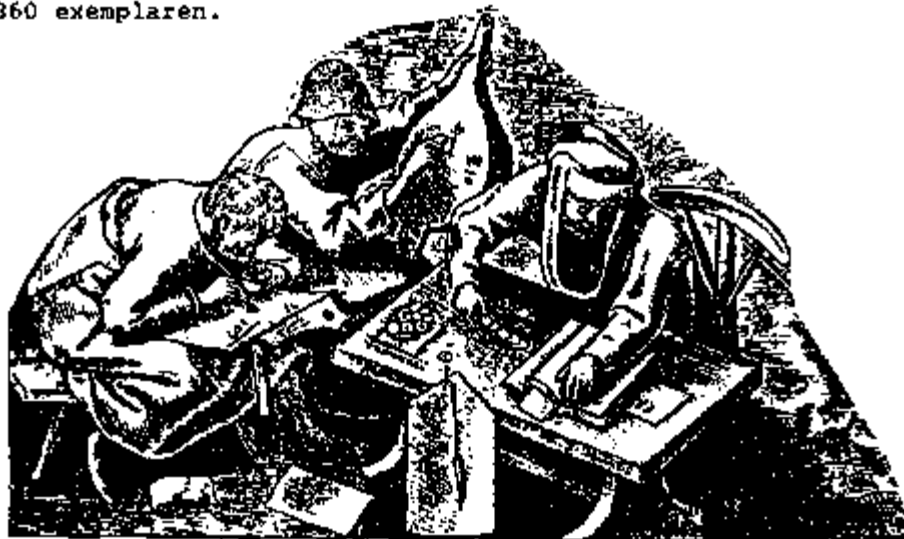
Dugniolle 1219 - Van Orden T.I, 275 (met het jaartal 1528) ;
 Dugniolle 1223, 1224 en 1225 - Feuarent 13634 - Van Mieris
 T. II, p. 300 (met het jaartal 1529).

Uit het hier besproken document blijkt dat deze afbeeldingen door de Gouvernante van de Spaanse Nederlanden werden gekozen ("*... et pour plusieurs patrons de jectoirs par luy fais et en-voyez à maddame pour en choisir ung tel que luy plairoit...*"). Dit is een zeer interessant gegeven, zeker indien de beschreven procedure vergeleken wordt met wat in de 18de eeuw voor de nieuwjaarspenningen gebruikelijk was; anderzijds wordt de uitgesproken voorkeur voor de Margriet als hoofdtype op de jctons van deze periode - een woordspeling op de voornaam van Gouvernante Margareta van Oostenrijk - hierdoor afdoende verklaard.

Productie :

Deze jeton werd in het muntatelier van Brugge vervaardigd ; dit blijkt niet alleen uit het document, maar ook uit de lelie aan het begin van het omschrift op de voorzijde. De stempels werden gegraveerd door "*Jehan Noirot essayeur et teilleur des coignes en la monnoie de Bruges*". Men vindt ook een Jean Noirot als muntmeester te Antwerpen tussen 1551 en 1572 (1). Dat de matrijzen voor de rekenplichtigen en voor de munten in de regel door dezelfde personen werden vervaardigd, is een algemeen aanvaarde hypothese, die nu ook voor deze periode door archiefstukken wordt gestaafd.

Uit de verwerkte massa metaal, die in de tekst is opgegeven, zijn de slagaantallen benaderend af te leiden. 9 Trooise mark zilver (1 Trooise mark = $\pm$ 244,75 gram) komt overeen met een kleine 2,2 kg, en 80 mark koper met ongeveer 19,6 kg. Een koperen jeton weegt ongeveer 4 gram, zodat er in totaal $\pm$ 4.800 stuks van werden vervaardigd. De zilveren jetons zijn zwaarder (ongeveer 6 gram) hetgeen wijst op een vervaardigde hoeveelheid van $\pm$ 360 exemplaren.

Personeel dat rekest met behulp van rekenpenningen.

Detail van een gravure van Pieter Breughel de Oude uit 1559.

Gebruik

Dit archiefstuk is vooral interessant omdat het expliciet het tweeledig karakter van deze jetons vermeldt. De koperen penningen werden nog altijd gebruikt als instrumenten of hulpmiddelen bij het rekenen met Romeinse cijfers op een rekenbord ("*... jetoirs de cuyvre ... pour jetter journellement toute lad. année ...*").

De zilveren exemplaren zijn echter nieuwjaarspenningen die jaarlijks op 1 januari aan welbepaalde hoogwaardigheidsbekleders werden geschonken en die als een bijkomende vaste vergoeding voor het uitoefenen van die functie werden beschouwd ("*... jetoirs d'argent lesquels par ordonnance dud Sr empereur ... pour don que icelluy seigneur espereur leur en a fait en la manière accoustumée estre pour l'année comencée le premier jour de Janvier X^{vo} vingt huit ...*").

Het besproken archiefstuk leert ons dat deze nieuwjaarspenningen aangeboden werden in leren beurzen ("*... six bourses de cuyr quil a acheté pour y mettre lesds jetoirs et les pñter è madame et ausds seigneurs ...*") en dat de volgende functionarissen er in 1529 recht op hadden :

De Gouvernante (Margareta van Oostenrijk)	2 Mark
De voorzitter van de Private Raad (Jean Carondelet)	1 Mark
De graaf van Hoogstraten	1 Mark
De graaf van Gavere	1 Mark
De schatbewaarder	1 Mark
De ontvanger-generaal van Financiën	1 Mark
De griffier van Financiën	1 Mark
De bode van de keizer	1 Mark

Later, op het einde van de 16de eeuw, verliezen de jetons volledig hun karakter van rekenpenning ; enkel hun functie van voordeel-in-natura redt hen dan van verdwijning.

{1} In een opsomming van augustus 1572 verklaart Clara Vanlangendonck, weduwe van wardijn Jacques Vanhinxthoven, dat "men had verkocht si de onroerende goederen en inboedel van Jean Noïrot, om reden dat hij gevlucht was". (Inventaire des Archives des Chambres des Comptes de Belgique, Tome 3, p. 233, Bruxelles, 1851).

BIJLAGE

COMPTE XXIII de Jehan MICAULT
 Conseiller et trésorier de l'ordre
 de la Toison d'Or et receveur gñal
 des finances de l'empereur Nre Sre
 Pour unq an entier commenç^e
 le premier jour de Janvier XVc
 Vingt huyt et fini le dernier
 de décembre XVc vingt neuf.

Pour la Court /...

COMPTE XXIIIe de Jehan MICAULT
 Conseiller trésorier de l'Ordre de la Toison d'Or et
 Receveur Gñal de toutes les finances de l'Empereur
 ntre Sr de la receipts et despense par luy faite ...

("monnoie de Flandres de quarante gros la livre")

F e v r i a r   l ' a n   m i l   c i n c q   c e n s
 et vingt huyt,

/...

Aud Receveur gñal des finances La somme de Sept vingt-treize
 livres six sols dud prix que par le commandement et ordonnance
 dud seigneur empereur de madame et dusien desd des finaⁿ il a
 paie et delivré comprant pour les causes et ainsi que s'ensuyt
 desr pour neuf marcs de jectoirs d'argent lesquels par ordon-
 nancedud Sr empereur Il a delivré Assr à maddame deux marcs.
 A l'archevêque de Palerme Chef dud privé conseil Aux contes de
 Hoochstrate et de Gavre Chiefs aux tresorier et receveur gñaux
 au greffier desd finaⁿ et à laudencier dudi seigneur empereur
 chacun unq marc desd jectoirs pour don que icelluy seigneur
 empereur leur en a fait en la manière accoustumée estre pour
 l'année commençée

Le premier jour de Janvier XVc vingt huyt et finissent le der-
 nier jour de décembre assr XVc vingt neuf Qui au prix de douze
 livres six sols dte monnoie le marc fait C X X XIII B
 Item pour quatre vingt marcs de jectoirs de cuyvre aussi forges
 et delivrez pour jeter journellement toute lad. année tant au
 bureau desd finances come en celui dudit receveur gñal et
 aussi pour les donner tant aux seigneurs dessusno^mez pour jec-
 ter journellement en leurs maisons come à plusieurs receveurs
 et autres et autres officiers qui jectent et hantent journelle-
 ment au bureau desd finances/ Qui au prix de huit sols
 dicte monnoie le marc Cvx xxvii £/Item por la lachon des coings
 dant on avoit forgié lesdts jectoirs d'argent et de cuyvre
 taillés par Jehan Noiroit essayeur et tailleurs des coings en
 la monnoie de Bruges et pour plusieurs patrons de jectoirs par
 luy fais et envoyez à maddame pour en choisir unq tel luy plai-
 roit Xf

Et pour six bourses de cuyr quil a echaré pour y mettre lesds
 jec roirs et les p̄ter à - maddame et eusds seigneurs XII ß
 renevent les quatre parties ensambles a lad somme de VII
 xx XIII f VI ß duds prix. Donné et soy par certification desds
 des finances par laquelle ils consentent encant que en eux est
 icelle somme de VII xx XIII f VI ß des pris : monnoye et pour
 la cause que dessus estre passée et allouée en la despense des
 comptes et rabatre des deniers de la Receipte dud Receveur Général
 par lesds des comptes à Lille cy rendue lad somme de

VII-xx XIII f VI ß

Archives du Nord, Lille,
 Ancienne Chambre des Comptes de Flandre-Artois,
 Série B - 2351
 Fol^o III^c IIII^{xx} IX -
 Fol^o III^c IIII^{xx} X

